

УДК 75.071.1(477)

ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ХХ СТ.

ТЄЛУШКІНА Ольга, СВЕТЛІЧНА Катерина
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
Сєвєродонєцьк, Україна
Izolgart@gmail.com

Метою роботи є визначення шляхів гармонійного впровадження національних традицій в сучасне мистецтво. В дослідженні проаналізовано досвід впровадження фольклорних традицій українськими художниками ХХ століття в своїй творчості. В ході дослідження виявлено засоби виразності, які митці зазначеного періоду використовували для гармонійного втілення національних ідей в своїх творах. Зазначено, що до засобів виразності належать не лише технічні прийоми, форми, а й тематика сюжетів, втілення в творах моральних засад побуту українського народу.

Ключові слова: *культурна спадщина, національні традиції, національні ідеї, український фольклор, мистецтво ХХ століття, виразні засоби.*

ВСТУП

Вже не перший рік залишається актуальною проблема відродження національних традицій в сучасній українській культурі, образотворчому мистецтві, дизайні тощо.

Довгий час культура і мистецтво України зазнавали утиску, пригнічення з різних боків. Завдяки певним історичним подіям періодично виникають тенденції до відродження національних традицій. Постає питання, в якому напрямку працювати митцям, за якими принципами, щоб ці національні традиції гармонійно поєднувались з сучасністю, були актуальними, затребуваними, відповідали новим реаліям, а не виглядали анахронізмом. Тобто, для того, щоб відроджувати національні традиції в сучасному образотворчому мистецтві, потрібно чітко уявляти, яким чином, якими виразними засобами ці традиції можуть бути втілені в художніх творах. Спектр цих засобів повинен бути значно ширшим, глибшим і більш універсальним, ніж загальновідомі і розповсюдженні орнаменти і кольорова гама вишиванок, писанок, форми і декор українських хат тощо

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Отже, дослідивши спроби відродження українського мистецтва в минулому, можна виявити концептуальні засади, до яких зверталися тогочасні митці в своїй шляхетній справі. Необхідно окреслити тематику, виразні засоби,

інструментарій, які найповнішим чином втілюють в собі національні традиції і можуть служити орієнтиром для визначення і втілення національних ідей в художніх творах.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Активізація ідей національного відродження, звернення до національно-етнічних начал в мистецтві спостерігається в першій третині ХХ ст. в українському авангардному мистецтві. В цей період значний вплив на мистецтво авангарду оказують ідеї Платона, який «спрямовував художника в потойбічний світ вічних ідей, де зображується внутрішня сутність як митця, так і зображуваної речі» [1], неоплатоністів, за концепцією яких «мистецтво повинне наслідувати не зовнішній вигляд природних предметів, а їх внутрішню ідеальну форму, ейдоси, які і є джерелом прекрасного...» [1], та Фрейда, який тісно пов'язував художню творчість з несвідомим та надсвідомим.

Отже, художники-авангардисти звернулися до глибоких історичних, психологічних коренів і до давніх культурних традицій. Їх творчість має обрядово-міфологічні витоки, вони обирають примітивізм як засіб своєї причетності до народної культури, використовують архетипи колективної надсвідомості. «Стародавнє анонімне мистецтво виявилось співзвучним сучасності саме своїм пошуком гармонійних відносин з природою та космосом, своєю метаморфічністю, вмінням переключатися із "високого" духовного регістру на "низький", матеріально-тілесний, виповнювати побут символікою, знаходити вихід з трагедії життя у рятівному гуморі» [1].

Українські авангардисти використовували в своїй творчості знакову систему ікони, як таку, що займає особливе місце в українській національній культурі, а саме – умовність зображення, ритміку рухів, статичні пози, зворотну перспективу, округлість, плавність форм, поєднання різних сторін предмета в одному зображенні, тощо.

Ще одним із джерел натхнення для українських художників – авангардистів була культурна спадщина епохи бароко, культура якої характеризується життєствердністю, експресивною динамікою, контрастами, барвистістю і насиченістю кольорів, яскравими образами, наповненістю метафорами і символікою. Саме ці властивості знайшли втілення в культурі авангарду першої третини ХХ ст.

Наступний період потужної хвилі національного відродження в українському образотворчому мистецтві – культурний рух 60-х років (художників-«шестидесятників»), який отримав назву «фольклорний реалізм». «Це було спільне для всіх видів творчості повернення до джерел народної культури. Інтерес до фольклору був повселюдним...» [2]

Творчість цих самовідданих національній ідеї митців надихала на продовження їх справи і в подальшому – в 70-ти, 90-ті роки.

Яскравими посередниками між фольклорною спадщиною та сучасністю того періоду були графіки-ілюстратори, які «звернулися до традицій мистецтва "козацького Ренесансу", гравюри в стародруках, орнаментики барокових вітарів, до традиційного мотиву "козака Мамая" та народної ікони. <...> Пам'ятки старої та сучасної народної культури, переосмислені комплексно,

формували відчуття національної художньої традиції» [2]. Навіть реальний пейзаж, багата природа України розглядається як образ барокового візерунка.

Знову актуалізується «наївне мистецтво», народне малярство, з якого «перейшли» традиційні пози козаків, символічні аксесуари, оповідальність, жанризм творів, казкові, міфологічні образи, бурлеск, сатира, оптимізм. Атмосфера таємниці, казковості передається через контрасти світла і тіні; чергування світлотіньових зон створює ритмічні узорі, в яких світло вихоплює з темряви силуети фігур, підсилюючи відчуття загадковості, непередбачуваності.

Доволі часто художники використовують не самі форми, а «власне атмосферу розумного й неквапного буття, певні основоположні моральні засади народного побуту середини XIX століття» [2].

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз впровадження національних традицій в українському образотворчому мистецтві XX ст. виявив звертання художників до обрядово-міфологічних витоків, глибинних архетипів колективної надсвідомості, примітивізму, певних моральних устоїв народного побуту, знакової системи ікони (умовність зображення, ритміку рухів, статичні пози, зворотну перспективу, округлість, плавність форм, поєднання різних сторін предмета в одному зображенні), та до культурної спадщини епохи бароко з її життєствердністю, експресивною динамікою, яскравими образами, наповненістю метафорами і символікою, до традиційного мотиву «козака Мамая». Простежується використання таких виразних засобів «козацького ренесансу», як контрасти, барвистість і насиченість кольорів, орнаментика барокових вітарів, оповідальність, жанризм творів, казкові, міфологічні образи, бурлеск, сатира, оптимізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канишина Н.М. Художньо – естетичні засади українського авангардного мистецтва першої третини XX століття: автореф. дис... кандидата філософських наук : 09.00.08. Київ, 1999. 22 с.
2. Петрова О.М. Фольклорні традиції в українській ілюстрації 70-80-х років XX сторіччя. *Магістеріум. Культурологія*. 2000. *Випуск п'ятий*. С.61-68.

TIELUSHKINA O., SVETLICHNA K.

INTRODUCTION OF NATIONAL TRADITIONS IN UKRAINIAN FINE ART OF THE XX CENTURY

The work aims to determine the ways of harmonious implementation of national traditions in contemporary art. The study analyzes the experience of introducing folk traditions by Ukrainian artists of the twentieth century in their work. As part of the study, it was revealed the means of expression that the artists of this period used to embody national ideas in their works harmoniously. It is noted that the means of expression include not only techniques, forms, but also the subject matter, the embodiment of the moral principles of life of the Ukrainian people in the works.

Key words: *cultural heritage, national traditions, national ideas, Ukrainian folklore, art of the XX century, expressive means.*